DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.1417219

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱରୂପ

ସ୍ନିଗ୍ଧା ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର :

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏକ ପୁରାତନ ସମୃଦ୍ଧ ଭାଷା । ପୂର୍ବରୁ ଏହା ସଂସ୍କୃତ, ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ, ଅପଭ୍ରଂଶ ଆଦି ରୂପରେ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏହାକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରି ରଖିବାର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ରାଜା ତଥା, ଆଭିଜାତ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକମାନେ ଏହାକୁ ପଥର ବା ତାମ୍ର ଫଳକରେ ଖୋଦନ କରି ଦୀର୍ଘ ବର୍ଷ, ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବେ ରଖିଥିଲେ। ଶିଳାଲେଖ ଓ ଅଭିଲେଖ ପରେ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ଓଡ଼ିଆ, ଭାଷାର ଅପଭ୍ରଂସ ରୂପକୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ଏହି ଅପଭ୍ରଂଶରୁ କ୍ରମେ ସମୃଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ବିକଶିତ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗ ହେଉଛି ସାରଳା ସାହିତ୍ୟ । ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କ, ରଚନାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବିକଶିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ସାହିତ୍ୟରେ, ବ୍ୟବହୃତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମ୍ପର୍କ ସୂଚାଇ ଦେଇଥାଏ ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦ :

ସାରଳା, ପ୍ରାଚୀନ, ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ଓଡ଼ିଆ, ଶତାବ୍ଦୀ, ଶାସନ, ଖୋଦିତ, ଶିଳାଲେଖ, ଅଭିଲେଖ ଇତ୍ୟାଦି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱରୂପ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଏବଂ ସମୃଦ୍ଧ ଭାଷା । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାନା ଧର୍ମର ବିକାଶ ଘଟିବା ସହିତ ସଂସ୍କୃତ, ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ, ଅପଭ୍ରଂଶ ଆଦି ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟରେ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଦୀର୍ଘଦିନ ପରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ତାହାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପରେଖରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କେବେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ଧାରଣ କଲା ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ବିକାଶ ଧାରା ଧାରାବାହିକ ଭାବରେ ପ୍ରାଚୀନ ଅଭିଲେଖ, ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା ଓ ସାରଳା ମହାଭାରତର ଭାଷାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଲେଖାକୁ ସାଇତି ରଖିବାର କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିବାରୁ ରାଜା, ଜମିଦାର ପ୍ରଭୃତି ଧନଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପଥର ବା ତାମ୍ର ଫଳକରେ ଖୋଦନ କରି ସେମାନଙ୍କର ବିବିଧ ଆଦେଶନାମା, ରାଜ୍ୟଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ, ରାଜ୍ୟ ଜୟର ବିବରଣୀ ଆଦିକୁ ସାଇତି ରଖୁଥିଲେ । ପଥରରେ ଖୋଦନ ହୋଇ ଲେଖାଯାଉଥିବା ବିବରଣୀଗୁଡ଼ିକ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହୁଥିଲା । ଏହାକୁ ଶିଳାଲେଖ ବା ତାମ୍ରଲେଖ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା ।

ଗବେଷକମାନଙ୍କ ମତରେ ଏଯାବତ୍ ଅଶୀଗୋଟି ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଖୋଦିତ ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଶୋକଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତୃତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଧଉଳି ଓ ଜଉଗଡ଼ଠାରେ ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖ ଏବଂ

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.14172194

Article No - BPPP00240

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡଃ. ସ୍ନିଗ୍ଧା ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ, ଅତିଥି ଅଧ୍ୟାପିକା
ରମାଦେବୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର
E-Mail ID: snigdharakhi4u@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-2154-8533

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୧.୮.୨୦୨୪	୧୦.୯.୨୦୨୪	୫.୧୦.୨୦୨୪	୧.୧୧.୨୦୨୪

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ, ସ୍ନିଗ୍ଧା; ୨୦୨୪ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱରୂପ । ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ । ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା : ଜ, ପୃଷ୍ଠା :୬୨-୬୬ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମହାମେଘବାହନ ଖାରବେଳଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଉଦୟଗିରିର ହାତୀଗୁମ୍ଫାଠାରେ ଖୋଦିତ ଶିଳାଲେଖ ପ୍ରାଚୀନତମ । କିନ୍ତୁ ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲେଖର ଭାଷା ପାଲି ଓ ଖାରବେଳଙ୍କ ହାତୀଗୁମ୍ଫା ଶିଳାଲେଖର ଭାଷା ଅର୍ଦ୍ଧମାଗଧୀ ବା ଉଡ୍ରଜା ପ୍ରାକୃତ । ସେହିପରି ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଗଙ୍ଗବଂଶ ଆରମ୍ଭରୁ ଯେତେଗୁଡ଼ିକ ଶିଳାଲେଖ ବା ତାମ୍ରଲେଖ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ସେ ସବୁର ଭାଷା ସଂସ୍କୃତ ଓ ପ୍ରାକୃତ । ଏହି ପରମ୍ପରାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖୋଦିତ ମାଧବ ବର୍ମାଙ୍କର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ତାମ୍ର ଶାସନ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ 'କୁମ୍ଭାର' ଶବ୍ଦ ରହିଛି । ସେହିପରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖୋଦିତ ଅନନ୍ତଦେବ ବର୍ମାଙ୍କର 'ମଞ୍ଜୁସା ତାମ୍ର ଶାସନ'ରେ 'ଭିତରୁ', 'ପହର' ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଡଃ. ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ମତରେ 'ସୋର ନିକଟସ୍ଥ ଗଣ୍ଡିବେଢ଼ା ଗ୍ରାମର ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବା ଏକ ବୌଦ୍ଧ ପ୍ରତିମାର ପାଦ ଦେଶରେ ଦୁଇଗୋଟି ଧାଡ଼ି ଲିଖିତ ହୋଇଛି । ତାହା ହେଉଛି–

"ଦେବ କହି ଭକତ କରୁଣ,
ଅଛନ୍ତି ହୋ କୁମାର ସେଣ ।"

ଡଃ. ରାଜଗୁରୁ ଏଥିରେ ଥିବା କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଏହା ଦଶମ, ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବୋଲି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତମ ଅଭିଲେଖ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ।

ଡଃ. କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ତ୍ରିପାଠୀ, ଡଃ. ରାଜଗୁରୁଙ୍କ କଥାକୁ ଖଣ୍ଡନ କରି ୧୦୫୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଖୋଦିତ ଉରଜାମ୍ ଶିଳାଲେଖକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ଅଭିଲେଖ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଡଃ. ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ମତ ବହୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗ୍ରହଣୀୟ । କାରଣ ଉରଜାମ୍ ଶିଳାଲେଖରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ । ଏଠାରେ ତତ୍ସମ ଓ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ ବହୁଳ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା–ମେଲାଣ, ପଞ୍ଚମୀ, ମାସ, ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ, ସରସ୍ୱତୀ, ଦର୍ପ, ମର୍ଦ୍ଦନ, ପରାକ୍ରମ, ସକାଳ, ଅବଲମ୍ବନ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ଏହାର ଉଦାହରଣ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ କିଛି ଅପଭ୍ରଂଶ ରୂପ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଯଥା– 'ମଣିଷ' ଅର୍ଥରେ 'ମାଣିଚ', 'ଶନି' ଅର୍ଥରେ 'ସଣି', 'ସମ୍ମୁଖେ' ଅର୍ଥରେ 'ସନ୍ମୁଖେ' ଇତ୍ୟାଦି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ଏକାଦଶୀ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପଞ୍ଚମ ବଜ୍ରହସ୍ତ ଦେବଙ୍କ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ତମ୍ବାପଟା ସନନ୍ଦ ଏହି ପରମ୍ପରାରେ ସ୍ମରଣୀୟ । ଏହି ତାମ୍ରଫଳକରେ କେତେକ ତଦ୍ଭବ ଶବ୍ଦ ରହିଛି । ଯଥା– 'ତୁଳସୀ'ର ତଦ୍ଭବ ରୂପ 'ତେଳସୀ', 'ନନ୍ଦୋନଦୟ' ସ୍ଥାନରେ 'ନନ୍ଦଣୋଦୟ', 'ଇନ୍ଦ୍ର'ର ଅପଭ୍ରଂଶ ରୂପ 'ଇନ୍ଦ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ଏଥିରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ।

ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖୋଦିତ ଦ୍ୱିତୀୟ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଶିଳାଲେଖ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ତେଲୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଖୋଦିତ ଏହା ଏକ ଦ୍ୱିଭାଷିକ ଶିଳାଲେଖ । ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ । ବିଜେ, ସାହି, କଉଡ଼ି, ବାରବାଟି, ରବିବାର, ଏକାଦଶ, ଧାନ, ସୁନା, ପାଣି ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଏହି ଶିଳାଲେଖରେ ରହିଛି । ସେହିପରି କରାଇ, କରନ୍ତେ, କଲାକ, ଦେଇ ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ କ୍ରିୟାପଦର ବ୍ୟବହାର ଏଥିରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ୩୪ ଧାଡ଼ି ବିଶିଷ୍ଟ ଏହି ଶିଳାଲେଖର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ି ହେଉଛି 'ସ୍ୱସ୍ତୀ ଶ୍ରୀ ବୀର ନରନାରସିଂହ ଦେବ' ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଙ୍ଗବଂଶର ଶାସନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଯାଥାର୍ଥ ଉନ୍ମେଷ ଘଟିଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ଲିପି ଓ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ବିକାଶ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ଏହି ଗଙ୍ଗବଂଶର ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ସମୁଦାୟ ଅଠରଗୋଟି ଶିଳାଲେଖ ଖୋଦିତ ହୋଇଥିବା ଜଣାଯାଏ । ତେବେ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧରେ ତୃତୀୟ ଭାନୁଦେବ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଭାନୁଦେବଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଶିଳାଲେଖ ଖୋଦିତ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ, ତହିଁରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଯଥାଯଥ ପରିଚୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ତୃତୀୟ ଭାନୁଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ଖୋଦିତ ବର୍ତ୍ତମାନର ଚିକାକୋଇ ଜିଲ୍ଲାର ଶ୍ରୀ କୋରମୋନ୍‌ଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ କୁର୍ମେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ମଣ୍ଡପର ତୃତୀୟ ସ୍ତମ୍ଭ ତେଲୁଗୁ ଶିଳାଲିପି ବିଶେଷ ସ୍ମରଣୀୟ । ଏହି ଲିପି ତେଲୁଗୁ ମାତ୍ର ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ । ଏଥିରେ ଗୋରୁ, ଭାତ, ବରତନ, ଦେଉଳ, କମାଣ, ରଖୁଆଳ ଆଦି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖୋଦିତ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ବାକ୍ୟଗଠନ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବଳିଷ୍ଠ ଓ ବିକଶିତ ରୂପ ତଥା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିସୂଚକ କେତେକ ସଞ୍ଜ୍ଞାର ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ମଦୁଳି, ଜେନା, ମହାପାତ୍ର, ଲେଙ୍କା, ପସାଇତ, ପଟ୍ଟନାୟକ ପ୍ରଭୃତି ସଞ୍ଜ୍ଞା ଓ ସଞ୍ଜ୍ଞା ସୂଚକ ଶବ୍ଦ ଏହି ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କରେ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିଛି । ସେହିପରି ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦର କେତେକ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ଯଥା– 'ଅଶ୍ୱତ୍ଥ' ଅର୍ଥରେ 'ଅତ୍‌ଥ', 'କର୍କଟ' ଅର୍ଥରେ 'କକଡ଼', 'ଆୟୁଷ' ଅର୍ଥରେ 'ଆସ', 'ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର' ଅର୍ଥରେ 'ସିଧେଶର', 'କୃଷ୍ଣ' ଅର୍ଥରେ 'କିଷଣ' ପ୍ରଭୃତି ।

ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖର ବିକଶିତ ରୂପ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହି ଅଭିଲେଖଗୁଡ଼ିକର ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱରୂପକୁ ସୂଚିତ କରିଥାଏ । ଏହାସହ କେତେକ ବ୍ୟାକରଣଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କରେ ୧୨ଗୋଟି ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ୩୬ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି। ଭାଷାତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କର ଖୋଦିତ ଶବ୍ଦରେ ସ୍ୱରଭକ୍ତି, ସ୍ୱରସଂକୋଚନ,

ସ୍ୱର ସମୀଭବନ, ମହାପ୍ରାଣ ଓ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଆଘୋଷୀ ଭବନ ଓ ସଘୋଷୀ ଭବନ ଆଦି ବ୍ୟାପାର ସଂଘଟିତ ହୋଇଛି । ଅଭିଲେଖମାନଙ୍କର ଏକ, ଦୁଇ ନବକୋଟି, ପଞ୍ଚାସ, ଚଉଦ, ବାରଶ, ଷାଠିଏ, ଅଶି ପ୍ରଭୃତି ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦମାନ, ମାନେ ପ୍ରଭୃତ ବହୁବଚନ ସୂଚକଶବ୍ଦ 'କିଏ', 'କିଏ କିଏ' ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ଶବ୍ଦ, ମୁଇଁ, ତୁ, ସେ, ଏମାନେ ପ୍ରଭୃତି ବିଭକ୍ତି ସୂଚକ, ସର୍ବନାମମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ମାନଙ୍କର, କେ, କୁ, କଇ ପ୍ରଭୃତି ବିଭକ୍ତି ସୂଚକ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିଛି ।

ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ କରାଯାଏଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କ୍ରମବିକାଶରେ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଲେଖଗୁଡ଼ିକର ଭୂମିକା ଏକାନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ।

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା :

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପୂର୍ବ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନତମ ନିଦର୍ଶନ । ଗବେଷକମାନେ ପ୍ରମାଣ କଲେଯେ, ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ଗୀତିକା ସମୂହ କେବଳ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଆ, ଆସାମୀ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ରଚନା ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ସମ୍ମିଶ୍ରିତ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଶିଷ୍ଟ ଆଲୋଚକ ଡଃ. ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି, ଡଃ. କରୁଣାକର କର, ଡଃ. ବେଣୀମାଧବ ପାଢ଼ୀ, ଡଃ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର, ଡଃ. ବୃନ୍ଦାବନ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ ବହୁ ଆଲୋଚକ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ନିଦ୍ଦର୍ଶନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଯଥାର୍ଥରେ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରଚନା । ଏହି ଅପଭ୍ରଂଶରୁ କ୍ରମେ ସମୃଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିକଶିତ । ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାର ଭାଷା ଗଣଭାଷା, ଗ୍ରାମ୍ୟଭାଷା । ଡଃ. ବେଣୀମାଧବ ପାଢ଼ୀଙ୍କ ମତରେ "ଚର୍ଯ୍ୟାର ଭାଷା ଉଡ୍ରଜା ପ୍ରାକୃତ" । ସେହିପରି ପ୍ରଫେସର ବୃନ୍ଦାବନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା ଭାଷା ମାଗଧୀ ଅପଭ୍ରଂଶ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଏହାକୁ ପ୍ରତ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାବରେ ବିବେଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣର ସର୍ବନାମ, ସମ୍ବନ୍ଧ, ବଚନ, ବିଭକ୍ତି, କ୍ରିୟାଗଠନ, ରୀତି, ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ତଥା ବିବିଧ ଛନ୍ଦର ବୈଶିଷ୍ଟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଯଥା–

(କ) ସଂଖ୍ୟାବାଚକ :

ଏକ, ଏକୁ, ଏକେ, ଦୁ, ଦୁଇ, ଦୋ, ବେନି, ଚଉ, ଚାରି, ପାଞ୍ଚ, ଛଅ, ଆଠ, ଦଶ, ବତିଶ, ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଉଦାହରଣ –

"ଏକଶୋ ପଦୁଅଁ ଚଉଷଠୀ ପାଖୁଡ଼ି,
ତହିଁ ଚଢ଼ି ନାଚ ଡୁମ୍ବୀ ବାପୁଡ଼ି ।"

ଏହି କବିତାଂଶରେ 'ଏକଶୋ' ଓ 'ଚଉଷଠୀ' ଦୁଇଟି ସଂଖ୍ୟା ବାଚକ ଶବ୍ଦ ।

(ଖ) ସର୍ବନାମର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ :

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ପ୍ରଚୁର ସର୍ବନାମ ପଦ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ବିଶେଷତଃ ସର୍ବନାମ ପଦ ଭାବରେ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷରେ ଆମ୍ଭେ, ଆମେ, ହଉଁ, ଶୋଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପରୁଷରେ ତୁମ୍ଭେ, ତୁ, ତୁଏ, ତୋହର ଏବଂ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷରେ ସେ, ତା'ହେଲେ ଆଦି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ।

(ଗ) ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂଚକ ପଦ :

ଯୋ', ଯାହେର, ଆଦି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ରହିଛି । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ଶବ୍ଦମାନ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

(ଘ) ସମ୍ବୋଧନ ପଦ :

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷର ସମ୍ବୋଧନ ସୂଚକ ପଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଯଥା–

"ଆଲୋଡୁମ୍ବୀ ତୋଏ ସମ କରିବ ମୋ... ।"
'ଆଲୋ' ଏଠାରେ ଏକ ସମ୍ବୋଧନ ପଦ ।

(ଙ) କ୍ରିୟା ଗଠନ ବିଧି :

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସାରସ୍ୱତ ସମ୍ପଦ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଥିରେ କ୍ରିୟାଗଠନର ପ୍ରାଚୀନ ବିଧି ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ। ବିଶେଷତଃ ନିତ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତ କାଳରେ ନ୍ତି, ଅନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ଅ, ଅସି, ସି, ଅତୀତ କାଳରେ ଅଲ, ଏଲ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ କାଳରେ ଭବ, ମି, ଅମି, ଇମି ଆଦିର ବ୍ୟବହାର ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ସେହିପରି ଅସମାପିକା କ୍ରିୟାରେ ଇ, ଇଆ ଆଦିର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରାଚୀନ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗବିଧି ସୂଚିତ ହେଉଥିବା ଏକ ଦୃଷ୍ଟନ୍ତ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଯଥା–

"ହିଅ ତା' ବୋଲା ମହା ସୁହେ କାପୁର ଖାଇ
ସୁନ ନୈରାବଣି କଣ୍ଠ ଲଇୟା ମହାସୁହେ ରାତି ପୋହାଇ ।"

ଉପର ଉଦାହରଣଟିରେ ପଦମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ଅସମାପିକା ଓ ସମାପିକା କ୍ରିୟାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା କାଙ୍ଗୁଚିନା, କେବାଳି, କେରୁଆଳି, ଚଉଠ, ଝିମ୍‌ଝିମ୍, କାକଁଲ, ସୁଲଣ, ହିଆ, ରୁବେଲା, ଲାଙ୍ଗ, ମୋୟେ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଶବ୍ଦ ଏହାର ଭାଷାଗତ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ସୂଚିତ କରିଥାଏ ।

ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଧ୍ୱନି ସଂକେତର ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଦ୍ୟମାନ। ଯଥା–ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ।

ଅ > ଆ, ହରିଣ > ହରିଣା

"ଆପଣା ମାଂସ ହରିଣା ବଇରି ।"

ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ > ଉଚାଁ ଉଚାଁ

"ଉଚାଁ ଉଚାଁ ପାବତ ତହିଁ ବସଇ ଶବରୀ ବାଳୀ ।"

ସେହିପରି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନର ସଂକେତ ଲକ୍ଷ୍ୟଣୀୟ । ଯଥା–

ନ > ଣ, ଗଗନ > ଗଅଣ, ରତନ > ରଅଣ ।

ଉଦାହରଣ – "ଦଶବଳ ରଅଣ ହରିଅ ଦଶ ଦିଶେ ।"

(ଚ) ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ବିଭକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ :

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାର ଭାଷାରେ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ– ଏ, ଦ୍ୱିତୀୟା, - କୁ, ଏଁ, ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିରେ ଏଁ, ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିରେ- ହୁଁ, ଷଷ୍ଠ ବିଭକ୍ତିରେ-ହି, ସପ୍ତମ ବିଭକ୍ତିରେ-ର ପ୍ରଭୃତି ପଦର ବ୍ୟବହାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତିର ଏକ ଉଦାହରଣ ହେଲା–

"ଆଲିଏଁ କାଲିଏଁ ବାଟ ରୁନ୍ଧିଲା" ।

(ଛ) ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାରେ ବିବିଧ ଛନ୍ଦ :

ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା ସମ୍ଭବତଃ ସେ କାଳରେ ଗାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ରଚନାରେ କାମୋଦି, ରାମଶ୍ରୀ, ଧନଶ୍ରୀ, ପଟହମଞ୍ଜରୀ, ଦେଶାକ୍ଷ, ଗୁଜ୍ଜରୀ, ବରାଡ଼ି, ଭୈରବୀ ଓ ମାଳଶ୍ରୀ ଆଦି ଛନ୍ଦ ବା ରାଗର ସୂଚନା ମିଳେ । ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଆମ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସ୍ୱରୂପ ଓ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିଥାଏ । ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାର ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ଆଧାରରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ସହଜେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବା । ତେବେ ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକାର ଭାଷା ଦ୍ୱିଅର୍ଥ ମୂଳକ । ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଏକ ଗୂଢ଼ ଅର୍ଥ ରହିଛି । ତେଣୁ ଆଲୋଚକମାନେ ଏହାର ଭାଷାକୁ 'ସାନ୍ଧ୍ୟଭାଷା' ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଆନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗ ହେଉଛି ସାରଳା ସାହିତ୍ୟ। ସାରଳା ଦାସ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟକାର କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ସମସାମୟିକ । ଏହି ଉତ୍କଳୀୟ କବିଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ସିଦ୍ଧି ଓ ସଫଳତା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ କାଳରେ ଏକ ଗୌରବମୟ ଅଧ୍ୟାୟ ସୃଷ୍ଟିକରେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ନିଜ ରଚନାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବିକଶିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଯଥାର୍ଥରେ ଡ. ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ସାମଲଙ୍କ ଭାଷାରେ– "ସରଳା ମହାଭାରତର ଭାଷା ଲୋକଭାଷା । ସେ ସମୟରେ ସାଧାରଣ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଉଥିଲା, ସେହି ଭାଷାର ସାରଳା ଦାସ ରଚନା କଲେ ଗ୍ରନ୍ଥ ରାଜି ।"

ସେହିପରି ଶ୍ରୀ 'ଭାରତ ଦର୍ପଣ' ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣେତା ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଶର୍ମା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗକୁ ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଛନ୍ତି "ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶୈଶବସ୍ଥାରେ ଏକାଦୃଶ ରମଣୀୟତା ଓ ସୌଷ୍ଟବର ଆବିର୍ଭାବ କେବଳ ସାରଳା ମହାଶୟଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିମତା ଓ ସହୃଦୟତାର ଫଳ, ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ।"

ସାରଳା ସାହିତ୍ୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ବିଶାଳ ଶବ୍ଦ ବିଭବକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଡଃ. ବାସୁଦେବ ସାହୁ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି "ଏଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନତା ପ୍ରମାଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମ୍ପର୍କ ସୂଚାଇ ଦେଇଥାଏ ।"

ସୁତରାଂ ଆଲୋଚକମାନଙ୍କ ମତରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏଯେ, ସାରଳାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ଭାର ଲୋକକଥିତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶବ୍ଦାବଳୀରେ ସମୃଦ୍ଧ । ବସ୍ତୁତଃ ସାରଳାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କର ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଆକଳନ କରାଯାଇପାରେ ।

ସାରଳା ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭାର :

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରାୟତଃ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ତଳର ଓଡ଼ିଶାର ଜନପଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରାଯାଇପାରେ । ଏ ଭାଷାରେ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଚୁର । ଏ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅମା, ଆଟ, ଧଡ଼ିକା, ପଲାଣି ପ୍ରଭୃତିର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ସେହିପରି ସଂସ୍କୃତର କେତେକ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ରୂପ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ସାହିତ୍ୟରେ ସୁଲଭ । ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ମାର୍ଜିତ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ଭାଷାର କଥିତ ରୂପକୁ ସୂଚାଇ ଦିଏ । ଯଥା– "ଯୁଧିଷ୍ଠିର' ସ୍ଥାନରେ 'ଯୁଯେଷ୍ଠା', 'ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ' ସ୍ଥାନରେ "ଦ୍ରିୟୋଧନ', 'ପରାକ୍ରମ' ସ୍ଥାନରେ 'ପ୍ରକର୍ମ', 'ଆଶ୍ରୟ' ସ୍ଥାନରେ 'ଆଶ୍ରିଯ' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ । ଉଦ୍ଧୃତାଂଶ 'ମହାଭାରତ'ର 'ନାରୀ' ପର୍ବରୁ–

"ବୈବସୁତ ମନୁ ଏ ତୁଚ୍ଛା କଲେ ଅଗସ୍ତି
ବଡ଼ାଇ ଆଶ୍ରିୟ କଥା ତ କହିଲ ବ୍ରହ୍ମପତି ।"

ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭାବିତ କେତକ କ୍ରିୟାପଦ ସାରଳା ସାହିତ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଯଥା–ବଦନ୍ତି, ପୁଚ୍ଛାକଲେ, ଦାଣ୍ଡିକୁ ପ୍ରଭୃତି । ଯଥା–

"କିମ୍ପାଇଁ ହେ ଧର୍ମରାଜ ଅଇଲ ମୋ ପାଶ
ବଦନ୍ତି ଯୁଝେଷ୍ଟି ଶୁଣ କୁରୁକୁଳ ଇଶ ।"

ବିଭକ୍ତିର ସ୍ୱରୂପ :

ସାରଳା ସାହିତ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଭିନ୍ନ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହୃତ । ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତିରେ ଏ, ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି କଇଁ, ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିରେ 'ରେ', ଚତୁର୍ଥ ବିଭକ୍ତିରେ କୁ, କଲ, କ'ଣ, ପଞ୍ଚମୀରେ 'କୁ' ରୁ 'ଉଁ', ଷଷ୍ଠରେ ରେ, ରା, ରି, ଙ୍କରି, ସପ୍ତମୀରେ ରେଣ, ରେ, ଦେ ତଥା ସମ୍ବୋଧନ ସୂଚକ ପଦ ରାଜେ, ଆହୋ, ଆହେ, ଆଲୋ ପ୍ରଭୃତି । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ସାରଳା ଦାସ ସର୍ବନାମ, ପ୍ରତ୍ୟୟ, ଅବ୍ୟୟ, ବଚନ, ଅଳଙ୍କାର ଆଦିର ବିପୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ଯଥାର୍ଥରେ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏ ପ୍ରକାର ଚମତ୍କାରିତା ସାରଳାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନରୁ ହିଁ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଭାଷାର ଅପୂର୍ବ ଶକ୍ତିକୁ ନିଜର ଅସାଧାରଣ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୟୋଗ କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ତିନି ପ୍ରମୁଖ ବିଭାଗ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରାଇଛନ୍ତି। ଏହି ସାହିତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ସୁଦୃଢ଼ ଥିବା ହେତୁ ଏହା ଆଗାମୀ ସାହିତ୍ୟ ପଥର ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

(୧) ବାସୁଦେବ ସାହୁ-ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ-ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ-୧୯୯୪, ପଞ୍ଚମ ସଂସ୍କରଣ।

(୨) ଧନେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର-ଓଡ଼ିଆ ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଶବ୍ଦ ସମ୍ଭାର-ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ ।

(୩) ପଠାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ-ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ-ନାଳନ୍ଦା, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ, ୧୯୭୮ ।

(୪) ବେଣୀମାଧବ ପାଢ଼ୀ-ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ରୂପତତ୍ତ୍ୱ-ପୁସ୍ତକ ଭଣ୍ଡାର, ବ୍ରହ୍ମପୁର, ୧୯୭୨ ।

(୫) ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର-ଚର୍ଯ୍ୟାଗୀତିକା-ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ-୧୯୭୪ ।

(୬) ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାରଣା-ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ-ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର, ୨୦୦୧ ।

❖ ❖ ❖